

career
енбек

**САЛАЛЫҚ БІЛІКТІЛІК ШЕҢБЕРІН ӘЗІРЛЕУ, ӨЗЕКТЕНДІРУ
ЖӘНЕ РӘСІМДЕУ ЖӨНІНДЕГІ ӘДІСТЕМЕЛІК ҰСЫНЫМДАР**

Астана – 2024

I. Жалпы ережелер

1. Осы Салалық біліктілік шеңберін әзірлеу, өзектендіру және рәсімдеу жөніндегі әдістемелік ұсынымдар (бұдан әрі – Әдістемелік ұсынымдар):

- Қазақстан Республикасының 2015 жылғы 23 қарашадағы № 414-V ҚРЗ Еңбек кодексiне;

- «Кәсіптік біліктілік туралы» Қазақстан Республикасының 2023 жылғы 4 шiлдедегі № 14-VIII ҚРЗ Заңына (бұдан әрі – Заң);

- «Салалық біліктілік шеңберлерін әзірлеу және (немесе) өзектендіру қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Еңбек және халықты әлеуметтік қорғау министрінің 2023 жылғы 14 қыркүйектегі № 384 бұйрығына (бұдан әрі – Қағидалар) сәйкес салалық біліктілік шеңберін (бұдан әрі – СБШ) әзірлеу, өзектендіру және рәсімдеу процесіне құрылымдық тәсілдің сипаттамасын қамтиды.

2. Осы Әдістемелік ұсынымдарда мынадай терминдер мен анықтамалар қолданылады:

лауазым – лауазымдық өкілеттіктер мен лауазымдық міндеттер шеңбері жүктелген жұмыс берушінің құрылымдық бірлігі (...*әзірлеу, қайта қарау қағидалары, БТБА және КС ҚР Денсаулық сақтау және әлеуметтік даму министрінің 2015.12.21 № 982 бұйрығы*);

мемлекеттік лауазым – нормативтік құқықтық актілерде белгіленген лауазымдық өкілеттіктер шеңбері жүктелген мемлекеттік органның құрылымдық штат бірлігі;

дескриптор – еңбек функцияларының күрделілігі және еңбек қызметіндегі жауапкершілік шаралары бойынша сараланатын СБШ тиісті біліктілік деңгейіндегі қызметкердің дағдыларына, машықтары мен білімдеріне қойылатын талаптар жиынтығының жалпыланған сипаттамасы;

қызметтер – жұмыс орнында жүзеге асырылатын, табыс немесе кіріс әкелетін, орындалатын негізгі міндеттер мен міндеттемелердің жоғары сәйкестік дәрежесімен сипатталатын жұмыстар жиынтығы;

білім – кәсіптік міндет шеңберінде іс-әрекеттерді орындау үшін қажетті зерттелген және игерілген ақпарат;

біліктілік деңгейі – күрделілік, стандартты емес еңбек әрекеттері, жауапкершілік және дербестік параметрлері бойынша сараланған қызметкердің дайындығы мен құзырет деңгейіне қойылатын талаптар жиынтығы.

құзырет – еңбек функциясын құрайтын бір немесе бірнеше кәсіптік міндеттерді орындауға мүмкіндік беретін дағдыларды қолдану мүмкіндігі;

кәсіптік біліктілік картасы – мыналарды қамтитын құжат: кәсіптің атауы; ҰБШ және СБШ сәйкес біліктілік деңгейлерін саралау (кәсіптік және еңбек қызметінің түрлері мен біліктілік деңгейлері бойынша кәсіптік дамуды көрсететін кәсіптер арасындағы байланыстар);

дағды – кәсіптік міндетті толығымен орындауға мүмкіндік беретін білім мен дағдыларды қолдану қабілеті;

Ұлттық біліктілік жүйесі – еңбек нарығы тарапынан біліктілікке сұранысты және білім беру, оның ішінде информалды білім беру жүйесі тарапынан біліктілік ұсынысын реттеу мен келісудің құқықтық және институционалдық құралдары мен тетіктерінің кешені.

Ұлттық біліктілік шеңбері – әрбір біліктілік деңгейі үшін кәсіптік қызметтің жалпы сипаттамалары мен білім деңгейінің сипаттамасынан тұрады;

салалық біліктілік шеңбері – орындалатын жұмыстардың күрделілігіне және пайдаланылатын білімдердің, машықтар мен құзыреттердің сипатына байланысты (деңгейлердің әрқайсысы дескрипторлар деп аталатын бірыңғай параметрлер (өлшемшарттар) жиынтығымен сипатталған) Қазақстан Республикасының Ұлттық кәсіптер жіктеуіші, ұлттық біліктілік шеңбері

негізінде әзірленетін және салада деңгейлер бойынша маманның біліктілігіне қойылатын талаптарды жіктейтін құжат;

практикалық жұмыс тәжірибесі – (практикалық қызмет тәжірибесі) – Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес расталған, күнтізбелік күндерде есептелетін мамандық (білім беру деңгейлері мен түрлері бойынша), кәсіп, біліктілік, жеке дағды (ішінара біліктілік) бойынша жұмыс өтілі;

кәсіптік топ (кәсіптік қызмет саласы) – жалпы интеграциялық негізі бар (мақсаты, объектілері, технологиялары, оның ішінде еңбек құралдары ұқсас немесе жақын) және оларды орындау үшін еңбек функциялары мен құзыреттерінің ұқсас жиынтығын көздейтін саланың еңбек қызметі түрлерінің жиынтығы;

кәсіптік кіші топ (еңбек қызметінің түрі) – кәсіптік топтың бөлігі, еңбек функцияларының тұтас жиынтығымен және оларды орындау үшін қажетті құзыреттермен қалыптастырылған кәсіптер жиынтығы;

кәсіптік біліктілік – кәсіп бойынша еңбек функцияларын орындау үшін талап етілетін құзыреттерді меңгеруді сипаттайтын кәсіптік даярлық дәрежесі;

кәсіптік стандарт – формалды және (немесе) формалды емес, және (немесе) информалды білім беру ескеріле отырып, білімге, машыққа, дағдыға, жұмыс тәжірибесіне, біліктілік деңгейі мен құзыретке, кәсіптік қызметтің нақты бір саласындағы еңбек мазмұнына, сапасына және жағдайларына қойылатын жалпы талаптарды белгілейтін жазбаша ресми құжат;

оқыту нәтижелері – білім алушылардың білім беру бағдарламасын игеру бойынша алған, көрсеткен білімдерінің, машықтарының, дағдыларының бағалаумен расталған көлемі және қалыптасқан құндылықтар мен қатынастар;

еңбек функциясы – еңбек процесінің бір немесе бірнеше міндеттерін шешуге бағытталған өзара байланысты әрекеттер жиынтығы;

салалық біліктілік жүйесіне қатысушылар:

- салалық мемлекеттік органдар
- ҰКП;
- жұмыс берушілер бірлестіктері (қауымдастықтар мен одақтар);
- жұмыс берушілер мен инвесторлар;
- кәсіптік қауымдастықтар;
- білім беру ұйымдары (формалды, формалды емес);
- қызметкерлер;
- азаматтар.

функционалдық карта – белгілі бір кәсіптік топ немесе кіші топ шеңберінде белгілі бір кәсіптердің қызметкері орындайтын еңбек функцияларының, білімдерінің, машықтарының, дағдыларының (кәсіптік міндеттерінің) құрылымдық сипаттамасы.

саланың функционалдық картасы – бір үлгідегі өнімдер немесе қызметтер өндірісін қамтамасыз ететін саладағы функциялардың, процестердің, кәсіптік қызмет салаларының және (немесе) еңбек қызметінің түрлерінің құрылымдық көрінісі.

2.1. Осы Әдістемелік ұсынымдарда мынадай аббревиатуралар мен қысқартулар қолданылады:

КХСЖ-08	2008 жылғы Кәсіптердің халықаралық стандартты жіктеуіші
БХСЖ	Білім берудің халықаралық стандартты жіктеуіші
БТБА	Жұмысшылардың жұмыстары мен кәсіптерінің бірыңғай тарифтік-біліктілік анықтамалығы

БА	Басшылар, мамандар және басқа да қызметшілер лауазымдарының біліктілік анықтамалығы
ЭҚЖЖ	Экономикалық қызмет түрлерінің жалпы жіктеуіші
ҰКЖ	Қазақстан Республикасының Ұлттық кәсіптер жіктеуіші
КС	Кәсіптік стандарт
КБК	Кәсіптік біліктілік картасы
ҰКП	«Атамекен» Қазақстан Республикасының ұлттық кәсіпкерлер палатасы
ӨКП	Облыстың, республикалық маңызы бар қалалардың және астананың кәсіпкерлер палатасы
ҰБЖ	Ұлттық біліктілік жүйесі
ҰБЖ ЦП	Ұлттық біліктілік жүйесінің цифрлық платформасы
ҰБК	Ұлттық біліктілік шеңбері
СБШ	Салалық біліктілік шеңбері
ҚР ЕХӘҚМ	Қазақстан Республикасы Еңбек және халықты әлеуметтік қорғау министрлігі

3. СБШ салалық біліктілік жүйесіне қатысушылар қатарынан барлық мүдделі тараптарды, сондай-ақ белгілі бір кәсіптер мен лауазымдардың қызметкерлерін, білім беру жүйесінің, кәсіптік қауымдастықтар мен бірлестіктердің, кәсіподақтардың, біліктілікті сертификаттау және тану жөніндегі қызметті жүзеге асыратын органдардың/ұйымдардың, зерттеу ұйымдарының, тәуелсіз сарапшылар мен консультанттардың өкілдерін кеңінен тарта отырып әзірленеді.

II. Салалық біліктілік шеңберінің міндеті

4. СБШ салалық біліктілік жүйесін қалыптастыруға ықпал етеді және еңбек нарығының барлық қатысушыларына арналған. ҰБЖ негізгі элементтерінің бірі бола отырып, СБШ орындалатын жұмыстардың күрделілігі мен жауапкершілігіне, белгілі бір салада жұмыс істеу үшін қажетті әртүрлі кәсіптердегі (лауазымдардағы, біліктіліктердегі) білім, машық және құзырет сипаттамаларына байланысты біліктілік деңгейлерінің жүйелі және құрылымдық сипаттамасын қамтамасыз етеді.

5. СБШ саланың ерекшелігін, өндірістік циклды (егер циклдің әртүрлі фазалары өнім өндіру процесінде әртүрлі кәсіптер мен лауазымдардың қатысуын талап еткен жағдайда), өнім (қызмет) түрлерін (топтарын) және белгілі бір саладағы еңбек бөлінісін ескере отырып, қызметкерлердің біліктілігіне қойылатын талаптарды белгілейді.

6. СБШ сипаттаған біліктілік деңгейлері білім берудің әртүрлі салалары мен деңгейлері арасындағы тұтастық пен өзара түсіністікті қамтамасыз ететін бірыңғай, келісілген ҰБЖ құру мақсатында ҰБШ-мен салыстыру үшін жаңа және қолданыстағы КС-тарды әзірлеу және өзектендіру үшін қажет.

7. ҰБШ біліктілік деңгейлерінің иерархиясын белгілейтін негіздемелік құрылымды ұсынады, бұл ұлттық деңгейде білім беру және кәсіптік жетістіктерді стандарттау мен жіктеуге ықпал етеді. Өз кезегінде, СБШ осы жалпы деңгейлерді әр саланың нақты талаптары мен ерекшеліктері тұрғысынан егжей-тегжейлі баяндайды, бұл біліктілік жүйесін экономиканың нақты салаларының (секторларының) ерекшеліктері мен қажеттіліктеріне бейімдеуге мүмкіндік береді.

III. Салалық біліктілік шеңберін әзірлеудің мақсаты мен қағидаттары

8. СБШ мақсаты – белгілі бір саладағы кәсіптік біліктілік деңгейлері бойынша құрылымдық және стандартталған сипаттамасын, ҰБШ-ға сәйкес әрбір біліктілік деңгейінде

еңбек функцияларын орындау үшін қажетті дағдыларға, білімдер мен құзыреттерге қойылатын талаптарды, сондай-ақ салааралық құзыреттер мен сабақтас кәсіп түрлерін (біліктіліктерді) көрсете отырып, біліктілік деңгейлері бойынша кәсіптерді картаға түсіруді қамтамасыз ету.

9. СБШ келесі қағидаттарды ескере отырып әзірленеді:

1) ҰБШ талаптары мен дескрипторларына сәйкестігі, ҰБЖ-мен интеграциялануын және келісілуін қамтамасыз ету;

2) Дағдылар мен құзыреттерге қойылатын ағымдағы және болжанатын талаптарды қоса алғанда, жұмыс берушілер мен саланың нақты қажеттіліктерін есепке алу;

3) Саладағы өзара байланысты кәсіптік топтарды және/немесе кіші топтарды, практикалық жұмыс тәжірибесін ескере отырып, біліктіліктің бір деңгейінен екіншісіне өту кезінде біліктілікті дамыту траекторияларының сабақтастығын айқындау;

4) Салалық біліктілік жүйесінің барлық қатысушылары мен мүдделі тараптарына жұмыс барысы туралы ақпараттың ашықтығы мен ашықтығын қамтамасыз ету, әзірленетін біліктілікке қойылатын талаптар нақты айқындалуға және барлық мүдделі тараптар үшін қолжетімді болуға тиіс;

5) СБШ-ны сала, технология, экономика және еңбек нарығы қажеттіліктерінің ықтимал өзгерістеріне бейімдеу мүмкіндігін есепке алу;

6) Сала өкілдерінің, оның ішінде жұмыс берушілерді, кәсіптік одақтарды, білім беру ұйымдарын және СБШ-ны әзірлеуге және талқылауға басқа да мүдделі тараптарды қоса алғанда, белсенді қатысуын қамтамасыз ету;

7) Практикалық тәжірибені ескере отырып, біліктіліктің төменгі деңгейлерінен жоғары деңгейлеріне өту кезінде біліктілікті дамыту траекторияларының сабақтастығын сақтау;

8) Халықаралық деңгейде біліктіліктерді тану мен салыстыруды қамтамасыз ету мақсатында халықаралық стандарттар мен практикаларды есепке алу;

10. СБШ келесі талаптарды ескере отырып әзірленеді:

1) саладағы негізгі өнімді (өнімдерді немесе қызметті) анықтау;

2) саланың функционалдық карталарын жасау арқылы салаға функционалдық талдау жүргізу

3) сала шекараларын айқындау;

4) еңбекті бөлу жүйесін айқындау;

5) кәсіптік қызмет және экономикалық орындылық параметрлері арқылы СБШ біліктілік деңгейлерін (кіші деңгейлерін) сипаттау.

IV. Салалық біліктілік шеңберін әзірлеу және өзектендіру тәртібі

11. СБШ әзірлеу тәртібі ұсынылатын, мынадай негізгі кезеңдерден тұрады:

11.1. 1-кезең. СБШ әзірлеуге немесе өзектендіруге бастамашылық жасау

Салалық мемлекеттік органдар Қағидаларға сәйкес СБШ-ны жетекшілік ететін салалардың СБШ-ның болмауы немесе толық қамтылмауы тұрғысынан мемлекеттік органның талдау нәтижелеріне негізделі отырып, сондай-ақ салалық кеңес (бұдан әрі – Салалық кеңес) мүшелерінің кәсіптік біліктіліктер жөніндегі ұсынысына сүйене отырып әзірлейді. Ұсынылған өзгерістер мен толықтыруларды негіздей отырып, саланың жетекшілік ететін секторларымен, кәсіптік топтармен және (немесе) кіші топтармен СБШ-ның болмауы немесе толық қамтылмауы тұрғысынан ұсыныстар СБШ-дағы қолданыстағы және ұсынылған өзгерістер бойынша салыстырмалы кестені қамтуы тиіс.

Ұсыныстар Салалық кеңестің қарауына жыл сайын, талдау жүргізілген жылдан кейінгі жылдың 1-тоқсанынан кешіктірілмей шығарылады. Шешім Салалық кеңестің хаттамасымен рәсімделеді және СБШ әзірлеуді бастау немесе өзектендіру үшін салалық мемлекеттік органға жіберіледі.

11.2. 2-кезең. СБШ жобасының дизайнын әзірлеу

Салалық кеңестің тиісті хаттамасымен рәсімделген СБШ әзірлеу қажеттілігі туралы Салалық кеңес шешім шығарғаннан кейін салалық мемлекеттік орган 60 (алпыс) жұмыс күні ішінде жұмыс тобын қалыптастырады, оған тиісті кәсіптер мен лауазымдардың қызметкерлерін, жұмыс берушілер бірлестіктерінің (қауымдастықтарының, одақтарының), кәсіптік одақтардың, білім беру ұйымдарының, кәсіптік біліктілікті тану орталықтарының, зерттеу ұйымдарының, тәуелсіз сарапшылар мен консультанттардың өкілдерін қосу ұсынылады.

Жұмыс тобы бұрын ұсынылған негіздеме, СБШ-дағы қолданыстағы және ұсынылатын өзгерістер бойынша салыстырмалы кесте негізінде СБШ жобасын әзірлеу бойынша дайындық жұмыстарын орындайды, оған мынадай іс-шаралар кіреді:

1) Саланы талдау

Салаға талдау жүргізу саладағы (саладағы) ағымдағы ахуалды сипаттауды, саланың қазіргі проблемалары мен даму перспективаларын ескере отырып, саланың білікті қызметкерлерге ағымдағы және болашақ негізгі қажеттіліктерін айқындауды көздейді. Ағымдағы жағдайды талдау мыналарды қамтуы мүмкін:

- жалпы саланың ағымдағы жай-күйі туралы деректерді, соның ішінде салада қолданылатын жұмыс істеп тұрған кәсіптер, біліктіліктер және дағдылар туралы ақпаратты жинау және талдау. Қазақстан Республикасы Стратегиялық жоспарлау және реформалар агенттігінің Ұлттық статистика бюросының деректері, салалық мемлекеттік органның, еңбек жөніндегі уәкілетті мемлекеттік органның, ғылым және жоғары білім саласындағы уәкілетті мемлекеттік органның, білім беру саласындағы мемлекеттік уәкілетті органның, қауымдастықтардың есептері, тікелей кәсіпорындар, компаниялар және т. б. жүргізген еңбек нарығын зерттеу нәтижелері пайдаланылуы мүмкін;

Саланы дамыту перспективаларын талдау кезінде мынадай ақпарат енгізілуі мүмкін:

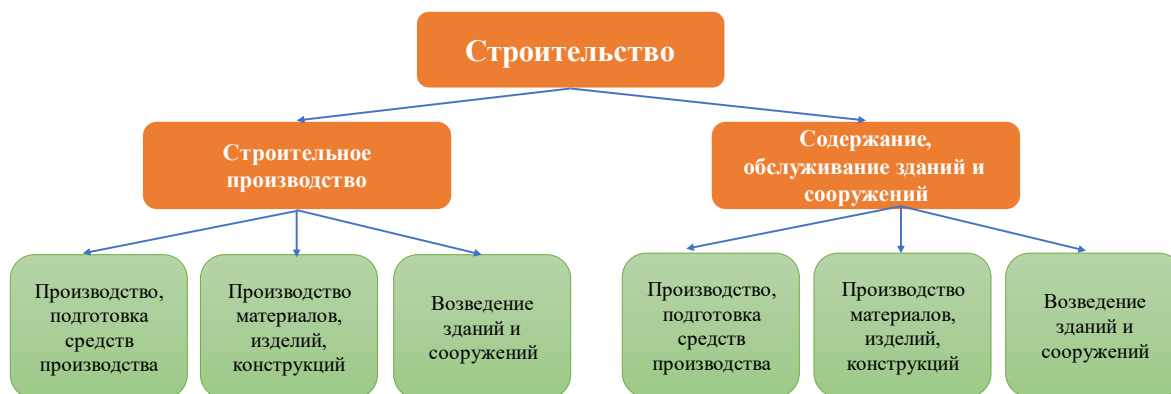
- қандай жаңа технологиялар немесе әдістер салаға (салаға) әсер етуі мүмкін, болашақта кәсіптерге, біліктіліктерге және дағдыларға қойылатын талаптарды қалай өзгерте алады, қандай жаңа дағдылар мен білімге сұраныс болады деген болжамды анықтамамен технологиялық үрдістерді бағалау.

- сарапшылармен кеңесу нәтижелері, саланың болашағы туралы дөңгелек үстелдер мен пікірталастарды өткізу қорытындылары және болжамды ақпаратты нақтылауға және біліктілікке әлеуетті қажеттіліктерді анықтауға көмектесетін басқа да іс-шаралар материалдары.

2) Саланы талдау кезінде саланың үлгілік өнімдерін немесе көрсетілетін қызметтерін өндіру бойынша саланың өндірістік немесе бизнес-процестеріне функционалдық талдау жүргізіледі.

Саланы функционалдық талдау нәтижелері бойынша ағаш құрылымды саланың функционалдық картасы жасалады: сала – кіші салалар/секторлар (қажет болған жағдайда) – кәсіптік қызмет салалары (қажет болған жағдайда) – еңбек қызметінің түрлері (қажет болған жағдайда).

Саланың функционалдық картасы – бір типті өнімдер немесе қызметтер өндірісін қамтамасыз ететін саладағы функциялардың, процестердің, салалардың және қызмет түрлерінің құрылымдық көрінісі.

1-сурет. Саланың функционалдық картасының ағаш тәрізді құрылымының үзіндісі

Саланың функционалдық картасын жасау үшін көмекші кестені пайдалану ұсынылады:

1-кесте. Саланың функционалдық картасының көмекші кестесі

Сала:	
Саланың типтік өнімдері немесе қызметтері:	
Саланың технологиялық процестерінің негізгі функциялары:	
1-деңгейдегі өндіріс процестері (кіші сала/сектор)	
2-деңгейдегі өндіріс процестері (кәсіптік қызмет салалары)	
3-деңгейдегі өндіріс процестері (еңбек қызметінің түрлері)	

Ұсынылған құрылым шамамен алынған және сала мен оның ерекшелігі туралы мәліметтер негізінде өзгертілуі мүмкін екенін айта кету керек:

Функциялардың, процестердің атауларын құрастыру кезінде анықтамалықтар мен жіктеуіштердің атауларына емес, олардың саланың технологиялық процестеріндегі функционалдық мақсатына сүйену ұсынылады. Саланың функционалдық картасы құрал ретінде қызмет етеді және оның негізінде кәсіптік стандарттар әзірленетін әртүрлі жіктеуіштерден экономикалық қызмет түрлерін, кәсіптік топтар мен кіші топтарды айқындауға және ретке келтіруге жәрдемдеседі.

Жіктеуіштер мен анықтамалықтарға сәйкес облыстардың атауларын, кәсіптік қызмет түрлерін және кәсіптік топтарды/кіші топтарды нақтылау кәсіптер, біліктіліктер және кәсіптік өсу көрсетілетін кәсіптік біліктілік картасында жасалады.

Саланың функционалдық картасы сала шекараларын анықтау, кіші салалар, өнімдер немесе қызметтер топтарының тізбесін қалыптастыру бойынша жұмысты жеңілдетеді. Бұл жұмыс ЭҚЖЖ-ны пайдалана отырып жүргізіледі, өйткені ЭҚЖЖ салаларының орынды сәйкестігінің базалық қағидаттарын айқындау және ҚР ЭҚЖЖ-дан негізгі секциялар мен бөлімдерді таңдау қажет.

Ол үшін келесілерді анықтау ұсынылады:

- экономикадағы кәсіптерді секторларға, салаларға және кіші салаларға қоғамдық бөлу қағидаттары;

- микро, мезо және макроэкономикалық қатынастардың әртүрлі деңгейлерінде құн тізбегіне интеграциялаудың құрамы мен күрделілігін қамтитын сала экономикасындағы еңбек функцияларын талдауға жүйелі көзқарас;

- еңбек ресурстарын өнімнің (қызметтердің) құнын құру тізбегінде пайдаланудың экономикалық орындылығы мен тиімділігі;

- жұмыс орнындағы негізгі функциялар мен міндеттер арасындағы сәйкестіктің жоғары деңгейімен сипатталатын табыс немесе табыс әкелетін жұмыс міндеттеріндегі дағдылардың мәні мен рөліне назар аударатын процестік тәсіл.

3) ҰКЖ және саланың функционалдық картасын, саланың ағымдағы жай-күйін және салалық қажеттіліктерді талдау негізінде кәсіптерді кәсіптік топтар мен кіші топтарға топтастыру жүзеге асырылады. Бұл саладағы әртүрлі кәсіптерді, біліктіліктерді және лауазымдарды реттеуге және құрылымдауға мүмкіндік береді. ЭҚЖЖ бөлімдері мен секцияларына сәйкестігін тексеру үшін ҰКЖ бойынша кәсіптердің толық тізбесіне талдау жүргізіледі.

Әрбір кәсіптік топ пен кіші топ шеңберінде негізгі және салааралық қызметтер (кәсіптер мен лауазымдар) бөлінеді. Негізгі қызметтер әдетте белгілі бір салада/қызмет түрінде орындалатын негізгі функциялар мен міндеттерді көрсетеді, ал салааралық кәсіптер әртүрлі салаларда немесе сабақтас және (немесе) өтпелі кәсіптер мен біліктіліктерде қолданылуы мүмкін жалпы кәсіптер мен лауазымдарды қамтуы мүмкін.

Кәсіптік топтардың, кіші топтардың, негізгі және салааралық қызметтердің алдын ала тізімін жасағаннан кейін мүдделі тараптармен талқылау жүргізу ұсынылады.

4) Біліктілік дескрипторларын әзірлеу.

Біліктілік деңгейлері шеңберінде негізделген себептер болған кезде СБШ-да қызметкерлердің кәсіптік даму дәрежесі мен жұмыс тәжірибесін ескере отырып, салалық біліктілік талаптарының ерекшелігін (мысалы, бір кәсіп шеңберінде дағдыларды біріктіруге, кәсіп ауқымын кеңейту үшін ішінара біліктіліктерді араластыруға) көрсететін ішкі деңгейлер бөлінуі мүмкін.

СБШ-ның әр деңгейіндегі кәсіптік құзыретке қойылатын талаптарды, егер ішкі деңгейлер болса, әр ішкі деңгей бойынша дескрипторлардың — осы саладағы кәсіптік қызмет және еңбек түрі аясында орындалатын міндеттердің сипаттамаларын сипаттайтын параметрлер мен өлшемшарттардың көмегімен сипаттау ұсынылады.

Біліктілік дескрипторларын әзірлеу келесілерді қамтиды:

4.1) ҰБШ-дан біліктілік деңгейі, ішкі деңгейлер бөлінген жағдайда, СБШ шеңберінде әр деңгейдің және оның ішкі деңгейлерінің параметрлері мен өлшемдерін декомпозициялау қажет;

4.2) білім;

4.3) машықтар/дағдылар;

4.4) құзыреттер: кәсіптік және/немесе жеке аспектілерді қамтиды, мысалы:

- дербестік (мысалы, командада жұмыс істеу, нәтижеге назар аудару, процеске әсер ету, жоспарлау және ұйымдастыру/уақтылы орындау);

- жауапкершілік (мысалы, еңбек қауіпсіздігі және еңбекті қорғау, бағыныштылардың дамуы, жұмыстың сапасы, тиімділігі және уақтылығы үшін жауапкершілік).

4.5) ұжымдық еңбек бөлінісіндегі рөлдер (мысалы, басқару, негізгі өндіріс/қызмет көрсету (салалық шекараларды анықтайды), өндірісті дайындау, өндірістен кейінгі процестер, қосалқы (қамтамасыз ететін) процестер).

Осылайша, СБШ-ның осы бөлігінде ұсынылған ақпарат оны қабылдау мен ұстануға қолжетімді етеді және біліктілік дескрипторларының құрылымы мен мазмұнын түсінуді жеңілдетеді.

Егер әзірлеуші біліктілік деңгейінің ішінде біліктілік деңгейлерін белгілеуді ұсынса, ұсынылған біліктілік деңгейлері бойынша дағдылардың сипаттамасын толықтыру қажет.

Әртүрлі функцияларды орындау және саланың да, жұмыс күшінің де қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін СБШ-дағы бір біліктілік деңгейінің ішінде біліктілік деңгейлеріне бөлу қажеттілігінің себептері мен негіздемелері:

- егжей-тегжейлі сипаттама біліктіліктің әрбір кіші деңгейінде қажетті дағдыларға қойылатын талаптарды нақты түсінуді қамтамасыз етеді, білім беру ұйымдарына саланың нақты талаптарына сәйкес келетін нысаналы білім беру бағдарламаларын әзірлеуге мүмкіндік береді;

- қызметкерлерді жалдау және іріктеу процесін ұтымды ету - жұмыс берушілер осы сипаттамаларды қызметкерлерді жалдау және іріктеу кезінде біліктілік талаптарын дәл анықтау үшін қолдана алады, бұл кадрларды тиімді және мақсатқа сай таңдауға ықпал етеді;

- дағдылардың нақты сипаттамаларымен біліктілік деңгейлері қызметкерлерге мансаптық өсудің ықтимал жолдарын көруге және келесі біліктілік деңгейіне немесе біліктілік деңгейіне өту үшін қандай қосымша дағдыларды игеру керектігін түсінуге мүмкіндік береді;

- әр біліктілік деңгейіндегі дағдылардың егжей-тегжейлі сипаттамасы технологиялардың, нарықтық жағдайлардың және реттеуші ортаның өзгеруіне қойылатын біліктілік талаптарын тез бейімдеуге мүмкіндік береді;

- әрбір біліктілік деңгейінде дағдыларға қойылатын егжей-тегжейлі талаптарды анықтау тиімдірек және мақсатты оқытуды, қайта оқытуды және біліктілікті арттыруды ұйымдастыруға, сондай-ақ нақты біліктілік олқылықтарын толтыруға бағытталған жекелеген дағдыларды тануға көмектеседі.

5) Бастапқы біліктілік деңгейлерінен неғұрлым жетік деңгейге көшу кезінде, сондай-ақ жұмыс тәжірибесін ескере отырып, бір тік деңгей ішінде көлденең ұтқырлық бойынша біліктілікті дамытудың мансаптық траекторияларының сабақтастығын айқындау және сақтау. СБШ ҰБШ сәйкес барлық 8 иерархиялық құрылымдалған біліктілік деңгейлерін қамтуы мүмкін. СБШ талаптары ресми, формалды емес және информалды білім берудің нақты нәтижелеріне қол жеткізу контекстінде, оның ішінде практикалық жұмыс тәжірибесін ескере отырып айқындалады. Талаптар саланың талаптарын ескере отырып, біліктіліктің әрбір деңгейі немесе кіші деңгейі үшін нақтыланады.

6) КБК әзірлеу

СБШ кәсіптік біліктілік картасы келесі алгоритм бойынша әзірленеді:

6.1) Саланың функционалдық картасын ескере отырып, ҚР ЭҚЖЖ-дан негізгі секциялар мен бөлімдерді таңдау.

6.2) ҚР ЭҚЖЖ секциялары мен бөлімдеріне сәйкестік мәніне ҚР ҰКЖ қызметтерінің жалпы тізімін талдау.

6.3) 2008 жылғы КХСЖ және ҰКЖ бойынша қызметтердің бастапқы топтарын салыстыру

6.4) Саланың функционалдық картасындағы және ЭҚЖЖ, ҰКЖ мәліметтеріндегі айырмашылықтарды белгілеу.

6.5) Жұмыс тобы сәйкестік немесе сәйкессіздік мәніне шешім қабылдаған жағдайда белгіленген үлгідегі СБШ шаблонының нысанына (1-қосымша) қызметтердің бастапқы топтарының, қызмет топтарының, қызметтердің негізгі топтарының атаулары мен кодтарын, кәсіптің атауын, ҰКЖ бойынша дағдылар деңгейін, ҰБШ және секциялар бойынша біліктілік деңгейін, бөлімдерді, топтарды, ЭҚЖЖ бойынша сыныптар мен кіші сыныптарды енгізу.

6.6) Жұмыс тобының шешімдеріне сәйкес ҚР ЭҚЖЖ секциялары мен бөлімдеріне сәйкес келмейтін қызметтерді жою (КБК-дан шығару).

6.7) Қорытынды кесте КБК болып табылады.

Кәсіптік біліктілік карталары саладағы кәсіптік даму үшін деңгейлер (кіші деңгейлер) бойынша нұсқаулық ретінде қызмет етеді және барлық біліктіліктердің өзара, басқа салалармен және қызметтің өтпелі түрлерімен және біліктіліктерімен байланысын визуализациялау үшін қолданылады.

БТБА разрядтары мен біліктілік деңгейлерін есепке алу үшін СБШ әзірлеу кезінде жұмысшы кәсіптерінің разрядтарын, олардың сипаттамасын, біліктілікке қойылатын талаптарды айқындау мақсатында БТБА-ға талдау жүргізу ұсынылады.

СБШ-да кәсіптердің біліктілік деңгейлері бойынша бөлінуі еңбек функцияларын біліктілік деңгейлерінің дескрипторларымен салыстыру кезінде кәсіптік стандарттарды әзірлеу кезінде нақтыланып, СБШ-ға өзгерістер енгізіледі.

Салалық кеңес осы ұсыныстарды жинайды және 3 жылда бір рет өзектендіру рәсімі шеңберінде СБШ-ға мамандықтар енгізуі мүмкін.

Кәсіптік біліктілік карталары тараптардың әрқайсысының пікірін талқылап, бөліскеннен кейін жұмыс топтарында қол жеткізілген консенсус негізінде әзірленеді.

11.3. 3-кезең. СБШ жобасын Салалық кеңесті бекітуіне енгізу

Салалық кеңестің қарауы бойынша СБШ-ның алдын ала жобасы мүдделі тараптардан кері байланыс (сауалнама, ұсыныстар жинау, фокус-топ) алу үшін талқылауға шығарылуы мүмкін.

СБШ жобасын әзірлеу аяқталғаннан кейін жұмыс тобы, салалық мемлекеттік орган 20 (жиырма) жұмыс күні ішінде СБШ жобасын Салалық кеңестің бекітуіне енгізуді жүзеге асырады. Салалық кеңес жоба келіп түскен күннен кейін 5 (бес) жұмыс күні ішінде СБШ бекітеді немесе мемлекеттік органға пысықтау жөнінде ұсыныстар жібереді.

Салалық кеңестің ұсыныстарын ескере отырып, СБШ жобасын пысықтауды салалық мемлекеттік орган 5 (бес) жұмыс күні ішінде жүзеге асырады және Салалық кеңестің бекітуіне қайта жіберіледі.

11.4. 4-кезең. СБШ жобасын бекіту және ҰБЖ цифрлық платформасында орналастыру

Салалық кеңес СБШ-ның пысықталған жобасын ол келіп түскен күннен бастап 2 (екі) жұмыс күні ішінде қарайды және бекітеді. Салалық мемлекеттік орган Салалық кеңес бекіткеннен кейін 3 (үш) жұмыс күні ішінде ҰБЖ цифрлық платформасында орналастыру үшін СБШ-ны қазақ және орыс тілдерінде Ұлттық органға жібереді.

V. СБШ құрылымдық элементтерін әзірлеу бойынша ұсынымдар

12. **СБШ атауы** – ЭҚЖЖ бойынша тиісті секциялардың, бөлімдердің немесе топтардың атауын негізге ала отырып қалыптастыру ұсынылады.

13. **СБШ паспорты** – паспортта саланың сипаттамасы көрсетіледі, сипаттаманың СБШ әзірлеу кезінде осы саладағы қолданыстағы нормативтік-құқықтық актілерге қайшы келмейтініне назар аудару ұсынылады.

Бұдан әрі СБШ әзірленген ЭҚЖЖ экономикалық қызмет түрі, бөлімі, тобы, сыныбы, кіші сыныбы көрсетіледі. Егер саланың шекарасына экономикалық қызметтің бірнеше түрі кірсе - әрқайсысы көрсетіледі.

Мысалы: С 24.41.0 – Асыл (қымбат) металдар өндірісі немесе толық сипаттамасы:

С – Өңдеу өнеркәсібі

- 24 – Metallургия өндірісі
- 244 – Негізгі асыл және түсті металдар өндірісі
- 2441 – Асыл (бағалы) металдар өндірісі
- 24410 – Асыл (бағалы) металдар өндірісі

14. «Жалпы ережелер» бөлімі – алдағы 3 жылға арналған перспективалық дамуды (саланың даму динамикасына байланысты 5 жыл), осы СБШ-ның қолданылу кезеңіндегі мақсаттары мен міндеттерін ескере отырып, саланың негізгі пайымын көрсетеді.

15. «Саланың ағымдағы жай-күйі» бөлімінде кәсіптік қызмет салаларының және (немесе) еңбек қызметінің түрлерінің, олардың ҰКЖ және ЭҚЖЖ бойынша бір-бірімен бес бөлім бойынша өзара байланысының сипаттамасы қамтылады:

- 1) басқару процестері
- 2) өндірістік процесті дайындау
- 3) негізгі өндірістік процестер
- 4) өндірістен кейінгі процестер (сату)
- 5) көмекші процестер (қамтамасыз ету)

Сипаттама кестелік немесе мәтіндік түрде ұсынылуы мүмкін, егер салада кез-келген процестің мамандары болмаса – бұл бөлім толтырылмаған күйінде қалады. Процес түрлерін саланың функционалдық картасында көрсетуге болады.

2-кесте. Процестер арасындағы байланыстың мысалы: мұнай мен газды барлау және өндіру бойынша біліктіліктің функционалдық кестесі.

ҰБШ Біліктілік деңгейі	«Мұнай мен газды барлау және өндіру» СБШ		
8	1-бөлім. Басқару процестері.		
7	Бұрғылауды басқару және ұңғымаларды бағалау. Кен орындарын игеру. Мұнай мен газды тиімді және қауіпсіз өндіруді, сондай-ақ оларды кейіннен қайта өндеуді қамтамасыз ету. Мұнай мен газ өндірудегі барлық процестерді стратегиялық жоспарлау, үйлестіру және бақылау. Қауіпсіздік техникасын, қоршаған ортаны қорғауды және денсаулықты, еңбекті қорғауды жүйелі басқару. Жобаларды басқару. Тәуекелдерді басқару және ішкі бақылау. Сапаны бақылау. Жоспарлау және қаржылық басқару. Персоналды басқару.		
3-6	3-бөлім Өндіріс процесін дайындау. Геологиялық, геофизикалық деректерді жобалау, бағалау, технологиялық схемаларды әзірлеу. Бұрғылау бағдарламасын жоспарлау, оның ішінде бұрғылау	2-бөлім Негізгі өндірістік процестер. Бұрғылау бағанасын орнату. Пайдалану ұңғымаларын бұрғылау. Арнайы техника мен жабдықтарды	4-бөлім Өндірістік процестерден кейін. Перфорация. Ұңғымаларды сынау. Ұңғымаларға қызмет көрсету және жөндеу. Сағалық жабдықты қолдау. Ұңғымалардың жұмыс параметрлерін бақылау. Ұңғымалардың

	<p>әдістерін таңдау, қажетті жабдықтар мен материалдарды анықтау.</p> <p>Геофизикалық зерттеулерді жоспарлау және жүргізу. Қабаттық қысымды болжауды қоса алғанда, күрделілігі орташа ұңғымаларға арналған бағдарламаны әзірлеу.</p> <p>Барлау-бұрғылау, бағалау үшін бұрғылау жұмыстарын жүргізу.</p> <p>Ең перспективалы кен орындарын таңдау үшін геологиялық деректерді зерттеу және талдау. Экономикалық тиімділікті бағалау.</p> <p>Кен орнында қауіпсіздікті қамтамасыз ету және экологиялық стандарттарды сақтау жөніндегі жоспарларды әзірлеу. Кен орнында бұрғылау қондырғысын логистикалық дайындау және орналастыру.</p>	<p>жұмыстар жүргізілетін жерге жеткізу. Тікелей бұрғылау жұмыстары. Тау жыныстарын жою және ұңғыма оқпанын тереңдету жөніндегі іс-шаралар кешенін қамтиды; Шегендеу тірегін түсіру. Тығындау; Ұңғыманы игеру. Шахтаның перфорациясы және сұйықтықтардың ағыны қалыптасады.</p> <p>Қабат қысымын сақтау. Қабатты гидрожару. Ұңғымаларды жою және консервациялау.</p>	<p>тұтастығын сақтау. Бағанаралық қысымды бақылау.</p> <p>Өндірісті басқару жүйелерін автоматтандыру. Бұрғылау, бұрғылау жұмыстарын аяқтау және күрделілігі анағұрлым жоғары ұңғымаларды күрделі жөндеу бойынша жұмыстарды орындау.</p>
2	<p>5-бөлім Көмекші процестер:</p> <p>Жабдықтау, Логистика. Экологиялық талаптар бойынша рұқсат беру құжаттары, өндірістік қауіпсіздікті қамтамасыз ету. Жобаларды үйлестіру. Коммуникациялар. Есеп беру. Стандарттарды сақтау. Техникалық қолдау.</p>		

16. «Саланы талдау» бөлімі алдыңғы «Саланың ағымдағы жай-күйімен» қисынды түрде байланысты.

Осы бөлімде белгілі бір саланың қазіргі жағдайын, жай-күйін және болашақ перспективаларын сипаттау қажет. Талдаудың бұл бөлігі көбінесе салаға әсер ететін әртүрлі аспектілерді бағалауды қамтиды және бизнесте, инвестициялауда және саясатта негізделген шешімдер қабылдау үшін қолданылады. Жалпы республикалық өнімдегі саланың үлесі, еңбекақы төлеуге арналған қаржыландыру көлемі, оның салалық өнімдегі үлесі және өнімді жасау кезінде пайдаланылатын технологиялар тұрғысынан салаға талдау жүргізу ұсынылады.

Бұл жағдайда мазмұнға халықаралық, ұлттық және салалық статистиканың нәтижелерін, жаңа технологиялардың, халықаралық үрдістердің сипаттамасын, нормативтік базаны: ғылыми зерттеулер материалдары мен үздік салалық практикаларды, стратегияларды, мемлекеттік бағдарламалар мен жобаларды, мемлекеттік органдар мен кәсіптік қоғамдастықтардың есептері мен материалдарын енгізу ұсынылады. Кәсіптік-біліктілік жаңа кәсіптер мен біліктіліктер: атаулары, жаңа талаптар, кәсіптік қызметтің нәтижелері, өзгеру перспективалары бөлінісінде сала құрылымын талдау. Жұмыс күшінің күтілетін сұранысы мен ұсынысы, білім беру ұйымдарында кадрлар даярлаудың ағымдағы жай-күйі. Таңдалған дескрипторлардың қысқаша сипаттамасы.

17. Келесі бөлімде кәсіптік қызметтің және (немесе) ЭҚЖЖ бойынша еңбек қызметінің әрбір саласы бойынша **кәсіпорындарда ҰКЖ бойынша қызметтер мен кәсіптердің түйінді топтарының сипаттамасы** және оларға сәйкес келетін білімі (дипломдары, сертификаттары, куәліктері) және жұмыс тәжірибесі бойынша біліктіліктерге нұсқау көзделеді. Сондай-ақ, мұнда сала кәсіпорындарындағы кәсіптер мен лауазымдардың басқа атауларын және оларға қол жеткізу жолдарын көрсетуге болады. СБШ әзірлеушілері бұл ақпаратты кестелік нысанда бере алады, онда кесте форматын саланың (саланың) ерекшелігіне және біліктілікке қол жеткізу жолдарына сүйене отырып әзірлеушілер тікелей анықтайды.

18. «Саланың кәсіптік стандарттарының тізбесі» бөлімі.

СБШ-ның маңызды элементі саланың кәсіптік стандарттарының тізбесін көрсету болып табылады: қолданыстағы, жоспарланған және әзірленгені дұрыс. Қолданыстағы кәсіптік стандарттар үшін олардың қолданылу мерзімдері мен өзектендіру күнін көрсету ұсынылады, әзірлеуге жоспарланған стандарттар үшін әзірлеудің жоспарланған кезеңін көрсету ұсынылады.

19. **«Тұжырымдар мен ұсыныстар»** бөлімі: ҰКЖ, білім беру жіктеуіштерін жаңарту бойынша ұсынымдарды қамтиды, қажет болған жағдайда жаңартудың, толықтырудың дәлелді себептерін көрсете отырып, қаралатын салада (салада) ЭҚЖЖ түзету бойынша ұсыныстар енгізіледі. Кәсіптік біліктілікті тану бойынша ұсыныстарды, кәсіптер тізілімін қалыптастыру бойынша ұсыныстарды қосуға болады.

20. **«СБШ біліктілік деңгейлерінің сипаттамасы»** бөлімі ¹ СБШ деңгейлері (кіші деңгейлері) және тиісті салалық процестер: сабақтас және өтпелі басқару процестері, салалық процестер, дайындық салааралық процестер, өндірістен кейінгі салааралық процестер бойынша салада қызметтер құру үшін кестелік түрде (*толтырылған кестенің мысалы 1-қосымшада келтірілген*) ұсынылады. Мұнда ұжымдық еңбек бөлінісінің кезеңдері мен рөлі көрсетіледі. Кезең мысалдары: бастамашылық жасау және жоспарлау, ұйымдастыру және бақылау, нақтылау және нақтылау, өзгерістерді басқару, процестердің орындалуын реттеу, процестердің орындалуына кеңес беру және талдау және т. б.

¹ «Салалық біліктілік шеңберлерін әзірлеу және (немесе) өзектендіру қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Еңбек және халықты әлеуметтік қорғау министрінің 2023 жылғы 14 қыркүйектегі № 384 бұйрығына қосымшадан № 1 кесте

«Ұжымдық еңбек бөлінісіндегі рөл» дегеніміз – функционалдық еңбек бөлінісі, яғни орындалатын функциялар қағидаты бойынша, мысалы, басқару, үйлестіру, кеңес беру, қызмет көрсету, негізгі өндіріске қатысу және т. б.

21. Қызмет түрін талдау кезеңі құжатты әзірлеумен аяқталады – бекітілген нысан бойынша толтырылатын «Кәсіптік біліктіліктің функционалдық картасы»² (толтырылған кестенің мысалы 2-қосымшада келтірілген), ол СБШ-ның келесі бөлімін ұсынады. Осы картада қызметкерлердің кәсіптік дамуын көрсету үшін кәсіптер/қызметтер арасындағы байланысты көрсету ұсынылады. Кәсіптік даму көлденең – СБШ-ның бір біліктілік деңгейі шегінде де, тігінен – әртүрлі біліктілік деңгейлері бойынша да жүруі мүмкін. Бұл карта саланың функционалдық талдауының нәтижесі болып табылады және СБШ-ның бір деңгейінде немесе әртүрлі деңгейлер арасында мүмкін болатын мансаптық дамуды болжайды.

22. «Кәсіптердің халықаралық стандартты жіктеуішіні 2008 (ISCO-08) және ҰКЖ ескере отырып, СБШ-дағы кәсіптік біліктілік картасы» бөлімі бекітілген шаблонға сәйкес толтырылады³. КБК толтыру процесі осы Әдістемелік ұсынымдардың 7-тармағының 6-тармақшасында қаралды. КБК толтыру бойынша мысал осы Әдістемелік ұсынымдардың 1-қосымшасында келтірілген.

23. Ақпарат көздері, СБШ және КБК болжау және өзектендіру

СБШ-ға өзгерістер келесі негізде енгізіледі:

- статистикалық деректер мен зерттеулердің мониторингі
- сала қатысушыларының сауалнамалары
- өзгерістер стейкхолдерлерінің жоспарлары мен стратегияларын талдау
- статистика, статистиканың динамикалық қатарлары, бюллетеньдер мен кестелер.
- жіктеуіштердегі өзгерістер.
- ҰКП (нарық) ұсыныстары.
- инноваторлардың, стартаптардың (технологиялардың) ұсыныстары;
- жұмыс берушілердің ұсыныстары (талаптары);
- инвесторлардың ұсыныстары (кірістілік).

СБШ әзірлеу және өзектендіру кезінде, оның ішінде функционалдық талдау жүргізу кезінде мынадай әдістерді қолдану ұсынылады:

- статистика, мониторинг, болжамдар (форсайттар) деректерін зерделеу және жүйелі талдау;
- әртүрлі дереккөздерді зерттеу (жарияланған есептер, статистикалық деректер, даму трендтері туралы деректер және т. б.);
- мемлекеттік және жеке секторлардың бірқатар ұйымдарынан кәсіптік қызметтің осы түрімен айналысатын лауазымдық иерархияның әртүрлі деңгейлеріндегі тәжірибеші басқарушы қызметкерлерге сауалнама жүргізу;
- фокус-топтар.

Функционалдық талдауды қоса алғанда, салалық талдауды жүргізу кезінде көздердің кең ауқымындағы ақпаратты пайдалану ұсынылады, соның ішінде:

² «Салалық біліктілік шеңберлерін әзірлеу және (немесе) өзектендіру қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Еңбек және халықты әлеуметтік қорғау министрінің 2023 жылғы 14 қыркүйектегі № 384 бұйрығына қосымшадан № 2 кесте

³ «Салалық біліктілік шеңберлерін әзірлеу және (немесе) өзектендіру қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Еңбек және халықты әлеуметтік қорғау министрінің 2023 жылғы 14 қыркүйектегі № 384 бұйрығына қосымшадан № 3 кесте

- мемлекеттік реттеуші құжаттар,
- мемлекеттік статистика органдарының деректері,
- нарық реттеушілерінің деректері,
- сауда-өнеркәсіп палаталары ұсынатын деректер,
- салалық деректер және ғылыми зерттеулер деректері,
- консалтингтік ұйымдардың материалдары,
- жұмыс берушілер мен қызметкерлер бірлестіктерінің материалдары;
- кәсіптік қауымдастықтар мен кәсіподақтарды бақылау материалдары.

Пайдаланылған әрбір дереккөзге сілтеме СБШ-да мәтін бойынша сілтемелер немесе «Пайдаланылған дереккөздер» жеке бөлімі түрінде көрсетілуі керек.

24. Рәсімдеу

СБШ мәтіні TimesNewRoman шрифтімен, 14 кегльмен, бір жоларалық интервалмен рәсімделеді. Бөлімдердің атаулары 14 кегльмен қалың қаріппен бөлу арқылы орындалады.

Кестелердің ішіндегі мәтін 12 кегльмен орындалады. Өлшем өрістерімен кітап бағытындағы бетті белгілеу: оң – 15 мм, сол – 30 мм, жоғарғы және төменгі – 20 мм.

Бет нөмірлері әр парақтың жоғарғы ортасында араб цифрларымен белгіленеді.

«Мұнай мен газды барлау және өндіру»
салалық біліктілік шеңберінің үзіндісі

«СБШ біліктілік деңгейлерінің сипаттамасы»

СБШ деңгейі	ҰКЖ-дегі кәсіп	ҰБШ деңгейі	Кезеңдері	Ұжымдық еңбек бөлінісіндегі рөлі (оның ішінде жауапкершілік саласы)	Білім	Машық (Дағдылар)	Жеке құзыреттер
1-бөлім. Сабақтас және өтпелі басқару процестері							
8	1210-0 Мекемелердің, ұйымдар мен кәсіпорындардың бірінші басшылары	8	Бастамашылық жасау және жоспарлау, ұйымдастыру және бақылау, процестердің орындалуын талдау және реттеу, өзгерістерді басқару	Басқару	Инновациялық-кәсіптік қызмет саласындағы әдіснамалық білім. Осы саланың алдыңғы қатарында тұрған жаңа күрделі идеяларды сыни талдау, бағалау және синтездеу үшін мұнай-газ саласындағы арнайы білім.	Идеяларды қалыптастыру, инновациялық қызметтің нәтижелерін болжау, кәсіптік және әлеуметтік салада кең ауқымды өзгерістерді жүзеге асыру, күрделі өндірістік процестерді басқару қабілеті. Мұнай-газ (өндіруші және мұнай сервисі) ұйымының қызметін дамыту үшін қажетті ақпаратты бағалау және іріктеу.	Көшбасшылық қасиеттер, жауапкершілік, қарым-қатынас. Жүйелік және стратегиялық ойлау, логикалық әдістерді қолдана отырып стратегиялық шешімдер қабылдау.
6-7	1322-0 Мамандандырылған геологиялық және өндіруші бөлімшелердің басшылары (басқарушылары)	6-7	Бастамашылық жасау және жоспарлау, ұйымдастыру және бақылау, процестердің орындалуын талдау және реттеу, өзгерістерді басқару	Басқару	Тұжырымдамалық кәсіптік білім (оның ішінде инновациялық) және мұнай мен газды барлау және өндіру саласындағы тәжірибе. ҚР заңнамалық және нормативтік-құқықтық актілері, процесс технологиясының негіздері, өндірістегі еңбекті және қоршаған ортаны қорғаудың бірыңғай жүйесін, өндірістегі басқару	1) Жаңа тәсілдерді әзірлеуді, әртүрлі әдістерді (оның ішінде инновациялық) пайдалануды талап ететін технологиялық немесе әдістемелік сипаттағы проблемаларды шешу. 2) Бөлімшенің немесе ұйымның қызметін түзету. 3) Мақсаттар қоюды және оларға қол жеткізу әдістері мен құралдарын таңдауды ғылыми	Көшбасшылық қасиеттер, жоғары ұйымдастырушылық қабілет, жүйелік және аналитикалық ойлау, стресске төзімділік, жауапкершілік. Теориялық және практикалық білімді қолдана отырып, кәсіптік мәселелерді өз бетінше шешу.

СБШ деңгейі	ҰКЖ-дегі кәсіп	ҰБШ деңгейі	Кезеңдері	Ұжымдық еңбек бөлінісіндегі рөлі (оның ішінде жауапкершілік саласы)	Білім	Машық (Дағдылар)	Жеке құзыреттер
					экономикасын, персоналды басқару теориясының негіздерін, ISO халықаралық стандарттарының негізгі талаптарын білу.	негіздеу машықтары мен дағдылары.	
2-бөлім. Салалық процестер (салалық шекараларды анықтайды)							
6	2114-1 Геологтар	6	Процестердің орындалуын ұйымдастыру және бақылау, талдау және реттеу, өзгерістерді басқару	Қызмет көрсету	Арнайы (теориялық және практикалық) білімнің кең ауқымы (оның ішінде инновациялық). Кәсіптік ақпаратты өз бетінше іздеу, талдау және бағалау. ҚР заңнамалық және нормативтік-құқықтық актілері.	Шешудің әртүрлі тәсілдерін таңдауды және қабылдауды қамтитын технологиялық сипаттағы проблемаларды шешу. Технологиялық процестің компоненттерін әзірлеу, енгізу, бақылау, бағалау және түзету. Әртүрлі салалардың білімдерін интеграциялау бойынша жаңа білім мен рәсімдерді дамыту бойынша ғылыми-зерттеу және инновациялық қызметті жүзеге асыру, өз ойларын жазбаша және ауызша дұрыс және қисынды рәсімдеу, мұнай-газ саласы бойынша теориялық білімді практикада қолдану машығы мен дағдылары.	Көшбасшылық қасиеттер, жауапкершілік, жүйелі ойлау, коммуникабельділік, жұмысты уақтылы орындау.
	2146-1 Геофизиктер						
	2147-1 Шикі мұнай және табиғи газды бұрғылау инженерлері						
6	2147-2 Шикі мұнай және табиғи газ өндіру инженерлері	6	Процестердің орындалуын ұйымдастыру және бақылау, талдау және реттеу, өзгерістерді басқару	Негізгі өндіріс	Технологиялық процестер мен өндіріс режимі, қолданыстағы стандарттар, техникалық шарттар, техникалық құжаттаманы жасау және рәсімдеу жөніндегі ережелер мен нұсқаулықтар, экономика және еңбекті ұйымдастыру, өндіріс және басқару негіздері, еңбек қауіпсіздігі және еңбекті қорғау қағидалары, өрт қауіпсіздігі талаптары. Зерттеулер мен әзірлемелерді жоспарлау мен ұйымдастырудың, эксперименттер мен бақылаулар жүргізудің, ақпаратты жалпылау мен		
	2147-3 Мұнай-газ ұңғымаларын пайдалану жөніндегі инженерлер						
	2147-9 Мұнай-газ ісінің басқа инженерлері, б.т.к.						
	2141-1 Инженер-технологтар (жалпы бейін)						

СБШ деңгейі	ҰКЖ-дегі кәсіп	ҰБШ деңгейі	Кезеңдері	Ұжымдық еңбек бөлінісіндегі рөлі (оның ішінде жауапкершілік саласы)	Білім	Машық (Дағдылар)	Жеке құзыреттер
					өндеудің заманауи әдістері мен құралдары.		
4-5	3111-3 Техник-геологтар 3118-1 Шикі мұнай мен табиғи газды бұрғылау жөніндегі техниктер	4-5	Процестердің орындалуын талдау және реттеу, өзгерістерді басқару	Қызмет көрсету	Кәсіптік (практикалық және теориялық) қызметті жүзеге асыру үшін білім және кәсіптік білім беру процесінде және өз бетінше алынған практикалық тәжірибе. Мұнай, газ және газ конденсатын өндірудің технологиялық процесін білу, газды айдау және іріктеу, жабдықты техникалық пайдалану қағидалары мен техникалық сипаттамалары, жұмыстарды қауіпсіз жүргізу қағидалары, ұңғымаларды жөндеу түрлері, зерттеу әдістері, БКП-ны білу. Арнайы (теориялық және практикалық) білімнің кең ауқымы (оның ішінде инновациялық). Кәсіптік ақпаратты өз бетінше іздеу, талдау және бағалау.	Тапсырманы орындау, объектілердегі жағдайды талдау, әр түрлі техникалық параметрлердің шамаларын БКП көмегімен өлшеу, нормативтерге сәйкес техникалық құжаттаманы жасау, үлгілік шешімдер қабылдайды. Шешудің әртүрлі тәсілдерін және оларды таңдауды қамтитын практикалық міндеттерді шешу. Қызметті жүзеге асырудың технологиялық жолдарын таңдау. Ағымдағы және қорытынды бақылау, қызметті бағалау және түзету.	Ұйымдастырушылық қабілет, жүйелік және аналитикалық ойлау, стресске төзімділік, жауапкершілік. Теориялық және практикалық білімді қолдана отырып, кәсіптік мәселелерді өз бетінше шешу.
4	3118-2 Шикі мұнай және табиғи газ өндіру жөніндегі техниктер 3118-9 Мұнай-газ ісінің басқа да техниктері, б.т.к. 3112-1 Техник-технологтар (жалпы бейін)	4	Процестердің орындалуын талдау және реттеу, өзгерістерді басқару	Стандартты және қарапайым бірдей типтегі практикалық міндеттерді шешу. Білім мен практикалық тәжірибе негізінде белгілі іс-қимыл әдістерін таңдау. Алынған нәтижелерді ескере отырып, қызметті түзету			
6	8100-0 Өндірістік стационарлық жабдық операторларының үстінен қарайтын	6	Процестердің орындалуын ұйымдастыру және бақылау, талдау және реттеу,	Негізгі өндіріс	Арнайы (теориялық және практикалық) білімнің кең ауқымы (оның ішінде инновациялық). Кәсіптік ақпаратты өз бетінше іздеу, талдау және бағалау.	Белгілі бір білім саласына қатысты технологиялық немесе әдістемелік сипаттағы мәселелерді шешу, шешудің әртүрлі тәсілдерін таңдау және таңдау.	Көшбасшылық қасиеттер, жоғары ұйымдастырушылық қабілет, жүйелік және аналитикалық ойлау, стресске төзімділік, жауапкершілік. Теориялық және практикалық білімді қолдана

СБШ деңгейі	ҰКЖ-дегі кәсіп	ҰБШ деңгейі	Кезеңдері	Ұжымдық еңбек бөлінісіндегі рөлі (оның ішінде жауапкершілік саласы)	Білім	Машық (Дағдылар)	Жеке құзыреттер
	супервайзерлер (бригадирлер)		өзгерістерді басқару			Технологиялық процестің компоненттерін әзірлеу, енгізу, бақылау, бағалау және түзету. Өртүрлі салалардың білімдерін интеграциялау бойынша жаңа білім мен рәсімдерді дамыту бойынша ғылыми-зерттеу және инновациялық қызметті жүзеге асыру, өз ойларын жазбаша және ауызша түрде дұрыс және қисынды ресімдеу, нақты салада теориялық білімді практикада қолдану машығы мен дағдылары	отырып, кәсіптік мәселелерді өз бетінше шешу.
3-4	8112-1 Мұнай-газ кәсіпшілігі жабдықтарына қызмет көрсету жөніндегі операторлар 8112-2 Мұнай және газ өндіру жөніндегі операторлар 8112-3 Мұнай және газ өндірудегі басқару пультінің операторлары 8112-4 Жұмыс агентін қабатқа айдау жөніндегі	3-4	Процестерді орындау, өзгерістерді басқару	Негізгі өндіріс	Кәсіптік даярлау процесінде және өз бетінше алған базалық, жалпы білім беретін және тәжірибеге бағдарланған кәсіптік білім	Стандартты және қарапайым бірдей типтегі практикалық міндеттерді шешу. Білім мен практикалық тәжірибе негізінде белгілі іс-қимыл әдістерін таңдау. Алынған нәтижелерді ескере отырып, қызметті түзету	Зейін, жауапкершілік, дербестік, командада жұмыс істей білу, типтік практикалық міндеттерді шешу.

СБШ деңгейі	ҰКЖ-дегі кәсіп	ҰБШ деңгейі	Кезеңдері	Ұжымдық еңбек бөлінісіндегі рөлі (оның ішінде жауапкершілік саласы)	Білім	Машық (Дағдылар)	Жеке құзыреттер
	<p>сорғы станциясының операторлары</p> <p>8112-5 Қабат қысымын ұстап тұру жөніндегі операторлар</p> <p>8112-6 Ұңғымаларды жерасты жөндеу жөніндегі операторлар</p> <p>8112-7 Ұңғымаларды күрделі жөндеу жөніндегі операторлар</p> <p>8112-8 Ұңғымаларды зерттеу жөніндегі операторлар</p> <p>8112-9 Шикі мұнай және табиғи газ өндіру жөніндегі басқа операторлар, б.т.к.</p>						
3-бөлім. Дайындық салааралық процестер							
6	2144-1 Инженер-механиктер (жалпы бейін)	6	Процестердің орындалуын ұйымдастыру	Өндірісті дайындау	Арнайы (теориялық және практикалық) білімнің кең ауқымы (оның ішінде	Шешудің әртүрлі тәсілдерін таңдауды және қабылдауды қамтитын технологиялық	Көшбасшылық қасиеттер, жоғары ұйымдастырушылық қабілет, жүйелік және аналитикалық ойлау,

СБШ деңгейі	ҰКЖ-дегі кәсіп	ҰБШ деңгейі	Кезеңдері	Ұжымдық еңбек бөлінісіндегі рөлі (оның ішінде жауапкершілік саласы)	Білім	Машық (Дағдылар)	Жеке құзыреттер
	2145-2 Инженер-химиктер (мұнай және газ)		және бақылау, талдау және реттеу, өзгерістерді басқару		инновациялық). Кәсіптік ақпаратты өз бетінше іздеу, талдау және бағалау. ҚР заңнамалық және нормативтік-құқықтық актілері. Технологиялық процестер мен өндіріс режимі, қолданыстағы стандарттар, техникалық шарттар, техникалық құжаттаманы жасау және рәсімдеу жөніндегі ережелер мен нұсқаулықтар, экономика және еңбекті ұйымдастыру, өндіріс және басқару негіздері, еңбек қауіпсіздігі және еңбекті қорғау қағидалары, өрт қауіпсіздігі талаптары. Зерттеулер мен әзірлемелерді жоспарлау мен ұйымдастырудың, эксперименттер мен бақылаулар жүргізудің, ақпаратты жалпылау мен өңдеудің заманауи әдістері мен құралдары.	сипаттағы проблемаларды шешу. Технологиялық процестің компоненттерін әзірлеу, енгізу, бақылау, бағалау және түзету. Әртүрлі салалардың білімдерін интеграциялау бойынша жаңа білім мен рәсімдерді дамыту бойынша ғылыми-зерттеу және инновациялық қызметті жүзеге асыру, өз ойларын жазбаша және ауызша дұрыс және қисынды рәсімдеу, мұнай-газ саласы бойынша теориялық білімді практикада қолдану машығы мен дағдылары.	стресске төзімділік, жауапкершілік. Теориялық және практикалық білімді қолдана отырып, кәсіптік мәселелерді өз бетінше шешу.
3-4	8111-1 Мұнай және газ ұңғымаларын бұрғылау бойынша бұрғылау қондырғыларын ың машинистері (бұрғылаушылар)	3-4	Процестердің орындалуын талдау және реттеу, өзгерістерді басқару	Өндірісті дайындау	Кәсіптік (практикалық және теориялық) қызметті жүзеге асыру үшін білім және кәсіптік білім беру процесінде және өз бетінше алынған практикалық тәжірибе.	Жұмыс жағдайын және оның болжамды өзгерістерін өз бетінше талдауды қажет ететін кең ауқымды типтік практикалық мәселелерді шешу.	Зейін, жауапкершілік, дербестік, командада жұмыс істей білу, типтік практикалық міндеттерді шешу.

СБШ деңгейі	ҰКЖ-дегі кәсіп	ҰБШ деңгейі	Кезеңдері	Ұжымдық еңбек бөлінісіндегі рөлі (оның ішінде жауапкершілік саласы)	Білім	Машық (Дағдылар)	Жеке құзыреттер
	8111-9 Бұрғылау қондырғыларының басқа машинистері (бұрғылаушылар), б.т.к. 8185-2 Компрессорлық қондырғылардың операторлары 8185-3 Сорғы қондырғыларының операторлары						
4-бөлім. Өндірістен кейінгі салааралық процестер (өткізу)							
6	2147-4 Шикі мұнай мен табиғи газды сақтау және тасымалдау жөніндегі инженерлер	6	Процестердің орындалуын ұйымдастыру және бақылау, талдау және реттеу, өзгерістерді басқару	Өндірістен кейінгі процестер	Арнайы (теориялық және практикалық) білімнің кең ауқымы (оның ішінде инновациялық). Кәсіптік ақпаратты өз бетінше іздеу, талдау және бағалау. ҚР заңнамалық және нормативтік-құқықтық актілері. Технологиялық процестер мен өндіріс режимі, қолданыстағы стандарттар, техникалық шарттар, техникалық құжаттаманы жасау және рәсімдеу жөніндегі ережелер	Шешудің әртүрлі тәсілдерін таңдауды және қабылдауды қамтитын технологиялық сипаттағы проблемаларды шешу. Технологиялық процестің компоненттерін әзірлеу, енгізу, бақылау, бағалау және түзету. Әртүрлі салалардың білімдерін интеграциялау бойынша жаңа білім мен рәсімдерді дамыту бойынша ғылыми-зерттеу және инновациялық қызметті жүзеге асыру, өз ойларын жазбаша	Көшбасшылық қасиеттер, жоғары ұйымдастырушылық қабілет, жүйелік және аналитикалық ойлау, стресске төзімділік, жауапкершілік. Теориялық және практикалық білімді қолдана отырып, кәсіптік мәселелерді өз бетінше шешу.

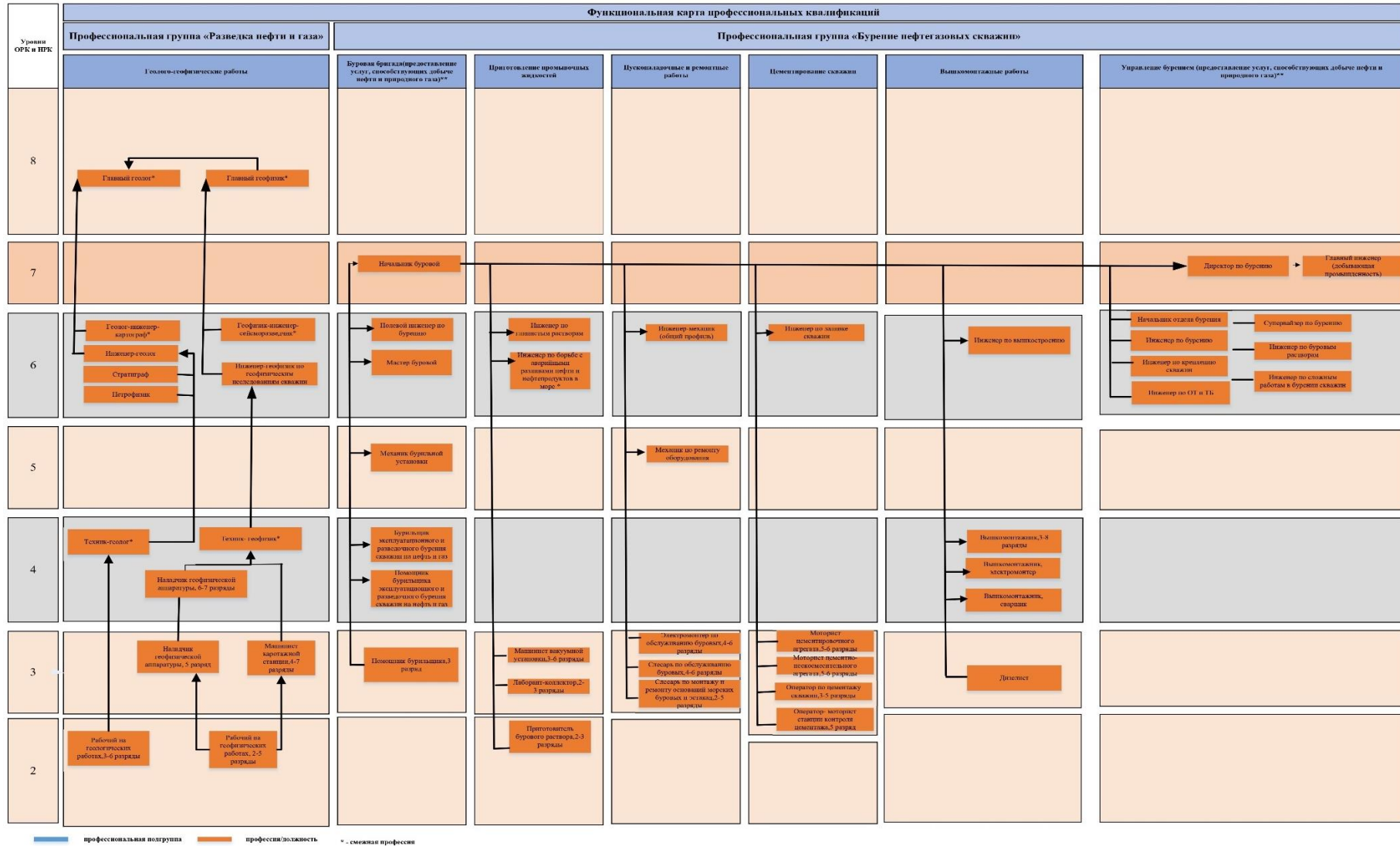
СБШ деңгейі	ҰҚЖ-дегі кәсіп	ҰБШ деңгейі	Кезеңдері	Ұжымдық еңбек бөлінісіндегі рөлі (оның ішінде жауапкершілік саласы)	Білім	Машық (Дағдылар)	Жеке құзыреттер
	2149-3 Өнеркәсіптік қауіпсіздік, еңбекті қорғау және қауіпсіздік техникасы жөніндегі инженерлер				мен нұсқаулықтар, экономика және еңбекті ұйымдастыру, өндіріс және басқару негіздері, еңбек қауіпсіздігі және еңбекті қорғау қағидалары, өрт қауіпсіздігі талаптары. Зерттеулер мен әзірлемелерді жоспарлау мен ұйымдастырудың, эксперименттер мен бақылаулар жүргізудің, ақпаратты жалпылау мен өңдеудің заманауи әдістері мен құралдары.	және ауызша дұрыс және қисынды рәсімдеу, мұнай-газ саласы бойынша теориялық білімді практикада қолдану машығы мен дағдылары.	
4	3118-3 Шикі мұнай мен табиғи газды сақтау және тасымалдау жөніндегі техниктер	4	Процестердің орындалуын талдау және реттеу, өзгерістерді басқару	Өндірістен кейінгі процестер	Кәсіптік (практикалық және теориялық) қызметті жүзеге асыру үшін білім және кәсіптік білім беру процесінде және өз бетінше алынған практикалық тәжірибе.	Жұмыс жағдайын және оның болжамды өзгерістерін өз бетінше талдауды қажет ететін кең ауқымды типтік практикалық мәселелерді шешу. Қызметті жүзеге асырудың технологиялық жолдарын таңдау. Ағымдағы және қорытынды бақылау, қызметті бағалау және түзету	Стреске төзімділік, жауапкершілік. Теориялық және практикалық білімді қолдана отырып, кәсіптік мәселелерді өз бетінше шешу.

СБШ деңгейі	ҰКЖ-дегі кәсіп	ҰБШ деңгейі	Кезеңдері	Ұжымдық еңбек бөлінісіндегі рөлі (оның ішінде жауапкершілік саласы)	Білім	Машық (Дағдылар)	Жеке құзыреттер
3	8187-1 Мұнай, газ тазарту және қайта өңдеу қондырғыларының операторлары	3	Процестерді орындау, өзгерістерді басқару	Өндірістен кейінгі процестер	Кәсіптік даярлау процесінде және өз бетінше алған базалық, жалпы білім беретін және тәжірибеге бағдарланған кәсіптік білім	Стандартты және қарапайым бірдей типтегі практикалық міндеттерді шешу. Білім мен практикалық тәжірибе негізінде белгілі іс-қимыл әдістерін таңдау. Алынған нәтижелерді ескере отырып, қызметті түзету	Зейін, жауапкершілік, дербестік, командада жұмыс істей білу, типтік практикалық міндеттерді шешу.
	8131-9 Химиялық шикізатты қайта өңдеу және химиялық өнімді өндіру жөніндегі басқа операторлар, б.т.к.						

2-қосымша

«Кәсіптік біліктіліктің функционалдық картасы» (үзінді)

Приложение 2 к Отраслевой рамке квалификации
«Разведка и добыча нефти и газа»

Кәсіптік біліктілік картасының үлгісі және толтыру мысалы (үзінді)

№	КӘСІПТЕРДІҢ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ СТАНДАРТТЫ ЖІКТЕУІШІ 2008 (бастауыш топтар)			Сәйкестік	ҚР ҰЛТТЫҚ КӘСІПТЕР ЖІКТЕУІШІ 01-2017 (бастауыш топтар)			Сәйкестік	ҚР ҰЛТТЫҚ КӘСІПТЕР ЖІКТЕУІШІ 01-2017 (кәсіп топтары)				ЭҚЖЖ секциясы	С Өңдеу өнеркәсібі			
	КХС Ж коды	Ағылшын тіліндегі атауы	Орыс тіліндегі атауы		ҰКЖ коды	Орыс тіліндегі атауы	Мемлекеттік тілдегі атауы		ҰКЖ коды	Орыс тіліндегі атауы	Мемлекеттік тілдегі атауы	ҰКЖ негізгі топтары	дағды деңгейі		ҰБШ деңгейі	СБШ деңгейі	ЭҚЖЖ бөлімі
														ЭҚЖЖ бөлімі	26. Компьютерлер, электрондық және оптикалық өнімдер өндірісі		
														ЭҚЖЖ тобы	26.1 Электрондық элементтер мен тақталар өндірісі	26.2. Компьютерлер мен перифериялық жабдықтар өндірісі	
														ЭҚЖЖ сыныбы	26.11 Электрондық элементтер өндірісі	26.12 Электрондық тақталар өндірісі	26.20. Компьютерлер мен перифериялық жабдықтар өндірісі

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
1	1330	Information and communications technology service managers	Руководители служб и подразделений в сфере информационно-коммуникационных	с	1331	Руководители (управляющие) специализированных ИКТ-подразделений	Мамандандырылған АКТ-бөлімшелердің басшылары (басқарушылары)	с	1331-0	Руководители (управляющие) специализированных ИКТ-подразделений	Мамандандырылған АКТ-бөлімшелердің басшылары (басқарушылары)	1 Басшылар мен меңгерттік	7	7	7		+	+	+

2		технологий	с	1339	Другие руководители (управляющие) специализированных подразделений по ИКТ и информатике, н.в.д.г.	Б.т.к. АКТ және ақпарат жөніндегі мамандандырылған бөлімшелердің басқарушылары (басқарушылары)	с	1339-0	Другие руководители (управляющие) специализированных подразделений по ИКТ и информатике, н.в.д.г.	Б.т.к. АКТ және ақпарат жөніндегі мамандандырылған бөлімшелердің басқарушылары (басқарушылары)	7 -8	7 -8	7 -8		+	+	+
---	--	------------	---	------	---	--	---	--------	---	--	---------	---------	---------	--	---	---	---